

LECTIO XXXIII: ΚΑΙΡΟΣ ΓΙΑ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Omnia sunt excitanda tibi uni, C. Caesar, quae iacere sentis percussa atque prostrata impetu belli ipsius, quod necesse fuit: constituenda iudicia, revocanda fides, comprimendae libidines, propaganda suboles; omnia quae dilapsa iam diffluxerunt, severis legibus vincienda sunt. In tanto civili bello, in tanto ardore animorum et armorum, quassata res publica multa perdidit et ornamenta dignitatis et praesidia stabilitatis suae; multaque uterque dux fecit armatus, quae idem togatus fieri prohibuisset. Quare subveniendum reipublicae est et omnia nunc belli vulnera tibi sananda sunt, quibus praeter te mederi nemo potest.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XXXIII

Όλα πρέπει να ανασυγκροτηθούν/αποκατασταθούν από σένα μόνο, Γάιε Καίσαρα, όσα ξέρεις ότι κείτονται αναποδογυρισμένα (ή καταλυμένα) και ριγμένα κάτω από τη λαίλαπα του ίδιου του πολέμου, πράγμα που υπήρξε αναγκαίο/ αναπόφευκτο (ή που υπήρξε αναγκαίος): πρέπει να αναδιοργανωθούν τα δικαστήρια (ή να αναδιοργανωθεί η δικαιοσύνη), πρέπει να αποκατασταθεί η εμπορική πίστη, πρέπει να χαλιναγωγηθούν τα πάθη, πρέπει να επιδιωχθεί η αύξηση του πληθυσμού· όλα όσα, αφού κατέρρευσαν, καταλύθηκαν πια, πρέπει να στερεωθούν με αυστηρούς νόμους. Σε έναν τόσο μεγάλο (ή φοβερό) εμφύλιο πόλεμο, μέσα στο τόσο μεγάλο πάθος των ψυχών και των όπλων, η ρημαγμένη πολιτεία έχασε και πολλά διακριτικά του κύρους και (πολλά) στηρίγματα της σταθερότητάς της· και πολλά έκανε και ο ένας και ο άλλος αρχηγός στον πόλεμο, τα οποία ο ίδιος θα είχε εμποδίσει να γίνουν (ή να συμβούν) στην ειρήνη (ή σε περίοδο ειρήνης). Επομένως, πρέπει να βοηθηθεί η πολιτεία και πρέπει να θεραπευτούν τώρα από σένα όλα τα τραύματα (ή όλες οι πληγές) του πολέμου, τα οποία (ή τις οποίες) κανείς εκτός από σένα δεν μπορεί να γιατρέψει.

Η μετάφραση του κειμένου μπορεί να γίνει και σε ενεργητική φωνή:

Εσύ και μόνο (ή εσύ είσαι ο μόνος που), Γάιε Καίσαρα, πρέπει να ανασυγκροτήσεις/ αποκαταστήσεις όλα όσα ξέρεις ότι κείτονται αναποδογυρισμένα (ή καταλυμένα) και ριγμένα κάτω από τη λαίλαπα του ίδιου του πολέμου, πράγμα που υπήρξε αναγκαίο/ αναπόφευκτο (ή που υπήρξε αναγκαίος): πρέπει να αναδιοργανώσεις τα δικαστήρια (ή τη δικαιοσύνη), πρέπει

να αποκαταστήσεις την εμπορική πίστη, πρέπει να χαλιναγωγήσεις τα πάθη, πρέπει να επιδιώξεις την αύξηση του πληθυσμού· όλα όσα, αφού κατέρρευσαν, καταλύθηκαν πια, πρέπει να στερεώσεις με αυστηρούς νόμους. Σε έναν τόσο μεγάλο (ή φοβερό) εμφύλιο πόλεμο, μέσα στο τόσο μεγάλο πάθος των ψυχών και των όπλων, η ρημαγμένη πολιτεία έχασε και πολλά διακριτικά του κύρους και (πολλά) στηρίγματα της σταθερότητάς της· και πολλά έκανε και ο ένας και ο άλλος αρχηγός στον πόλεμο, τα οποία ο ίδιος θα είχε εμποδίσει να γίνουν (ή να συμβούν) στην ειρήνη (ή σε περίοδο ειρήνης). Επομένως, πρέπει να βοηθήσεις την πολιτεία και πρέπει να θεραπεύσεις τώρα όλα τα τραύματα (ή όλες τις πληγές) του πολέμου, τα οποία κανείς εκτός από σένα δεν μπορεί να γιατρέψει.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. Το αντωνυμικό επίθετο (απόλυτο αριθμητικό επίθετο το αναφέρει η σχολική Γραμματική, Τζάρτζανου) *unus*, -a, -um (= ένας, μία, ένα· μόνος, μοναδικός, ένας και μόνο, μόνο ένας).
2. Προσοχή στη διάκριση των ρημάτων *vincio* (= δένω) και *vinco* (= νικώ).
3. Το *dignitas* σχηματίζει γενική πληθυντικού σε -um/ -ium, άρα και διπλή αιτιατική -es/ -is), όπως και τα *civitas*, *aetas*, *utilitas*.
4. Το *fides*, *fidei* (= η εμπορική πίστη) είναι μόνο ενικού αριθμού. Τα ουσιαστικά *res*, *dies* είναι τα μόνα ουσιαστικά της 5^{ης} κλίσης που σχηματίζουν και τους δύο αριθμούς σε όλες τις πτώσεις, ενώ τα *spes*, *species*, *acies*, *facies*, *effigies* σχηματίζουν τον ενικό και από τον πληθυντικό την ονομαστική, αιτιατική και κλητική.
5. *civili*: για τα 3κλιτα επίθετα θυμόμαστε: -i: αφαιρετική ενικού για όλα τα γένη, -ia ονομαστική, αιτιατική, κλητική πληθυντικού του ουδετέρου, -ium γενική πληθυντικού για όλα τα γένη.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Omnia: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενοῦς και δικαταλήκτου) **omnis, -is, -e** = ὅλος, -η, -ο.

excitanda: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του γερουνδιακού του ρήματος **excito, excitavi, excitatum, excitāre 1** = ανασυγκροτώ (sunt excitanda : γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα Παθητικής Περιφραστικής Συζυγίας).

tibi: δοτική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας β' προσώπου **tu** = εσύ.

uni : δοτική ενικού, αρσενικού γένους, του αντωνυμικού επιθέτου **unus, -a, -um** = ένας, μία, ένα, μόνος, -η, -ο (γενική ενικού **-ius**, δοτική ενικού **-i**, δεν έχει κλητική).

C. Caesar: κλητική ενικού, αρσενικού γένους, του ουσιαστικού γ' κλίσης **Caesar, -aris** = ο Γάιος Καίσαρας (ως κύριο όνομα δεν απαντά στον πληθυντικό αριθμό).

quae: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

iacere: απαρέμφατο ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **iaceo, iacui, iacitum, iacēre 2** = κείτομαι.

sentis: β' ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος **sentio, sensi, sensum, sentire 4** = αισθάνομαι, γνωρίζω.

perculsa: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **percello, perculi, perculsum, percellēre 3** = ανατρέπω.

atque: παρατακτικός, συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

prostrata: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **prosterno, prostravi, prostratum, prosternēre 3** = καταλύω, ρίχνω κάτω.

impetu: αφαιρετική ενικού, αρσενικού γένους, του ουσιαστικού δ' κλίσης **impetus**, **-us** = η ορμή

belli: γενική ενικού, ουδετέρου γένους, του ουσιαστικού β' κλίσης **bellum**, **-i** = ο πόλεμος.

ipsius: γενική ενικού, ουδετέρου γένους, της δεικτικής-οριστικής αντωνυμίας **ipse**, **-a**, **-um** = ίδιος, **-a**, **-o**.

quod: ονομαστική ενικού, ουδετέρου γένους, της αναφορικής αντωνυμίας **qui**, **quae**, **quod** = ο οποίος, **-a**, **-o**.

nesesse: άκλιτο επίθετο (σύμφωνα με το λεξικό της Οξφόρδης, ουδετέρου γένους, μόνο σε ονομαστική και αιτιατική ενικού) = αναπόφευκτο, αναγκαίο.

fuit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του βοηθητικού ρήματος **sum**, **fui**, **—**, **esse** = είμαι, υπάρχω.

constituenda: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του γερουνδιακού του ρήματος **constituo**, **constitui**, **constitutum**, **constituere 3** = αναδιοργανώνω [(sunt) **constituenda**: γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα Παθητικής Περιφραστικής Συζυγίας].

iudicia: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του ουσιαστικού β' κλίσης **iudicium**, **-ii** / **-i** = το δικαστήριο, η δικαιοσύνη.

revocanda: ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους, του γερουνδιακού του ρήματος **revoco**, **revocavi**, **revocatum**, **revocare 1** = αποκαθιστώ [revocanda (est): γ' ενικό οριστικής ενεστώτα Παθητικής Περιφραστικής Συζυγίας].

fides: ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους, του ουσιαστικού **fides**, **fidei** = η εμπορική πίστη (έχει μόνο ενικό αριθμό).

comprimendae: ονομαστική πληθυντικού, θηλυκού γένους, του γερουνδιακού του ρήματος **comprimo**, **compressi**, **compressum**, **comprimere 3** = χαλιναγωγώ [(sunt) **comprimendae** : γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα Παθητικής Περιφραστικής Συζυγίας].

libidines: ονομαστική πληθυντικού, θηλυκού γένους, του ουσιαστικού γ' κλίσης **libido**, **-inis** = το πάθος.

propaganda: ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους, του γερουνδιακού του ρήματος **propago**, **propagavi**, **propagatum**, **propagāre 1** = αφήνω απογόνους [**propaganda (est):** γ' ενικό οριστικής ενεστώτα Παθητικής Περιφραστικής Συζυγίας].

suboles: ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους, του ισοσύλλαβου ουσιαστικού γ' κλίσης **suboles**, **-is** = οι απόγονοι (**ετερόσημο:** στον πληθυντικό = τα παρακλάδια) [αν και ισοσύλλαβο, σχηματίζει τη γενική πληθυντικού σε **-um**, όπως και τα **sedes**, **senex**, **iuvenis**].

omnia: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενούς και δικατάληκτου) **omnis**, **-is**, **-e** = όλος, -η, -ο.

quae: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, της αναφορικής αντωνυμίας **qui**, **quae**, **quod** = ο οποίος, -α, -ο.

dilapsa: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, της μετοχής παρακειμένου του ρήματος **dilabor**, **dilapsus sum**, **dilapsum**, **dilābi 3** (αποθετικό) = καταρρέω.

iam: χρονικό επίρρημα = πια, ήδη.

diffluxerunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος **diffluo**, **diffluxi**, **difflictum**, **diffluere 3** = καταλύομαι.

severis: αφαιρετική πληθυντικού, θηλυκού γένους, του δευτεροκλίτου επιθέτου **severus**, **-a**, **-um** = αυστηρός, -ή, -ό (συγκριτικός: **severior**, **-ior**, **-ius**, υπερθετικός: **severissimus**, **-a**, **-um**).

legibus: αφαιρετική πληθυντικού, θηλυκού γένους, του ουσιαστικού γ' κλίσης **lex**, **legis** = ο νόμος.

vincienda: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του γερουνδιακού του ρήματος **vincio**, **vinxi**, **vincitum**, **vincire 4** = στερεώνω (**vincienda sunt** : γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα Παθητικής Περιφραστικής Συζυγίας).

In: πρόθεση + εδώ (τοπική) αφαιρετική = σε.

tanto: αφαιρετική ενικού, ουδετέρου γένους, της δεικτικής αντωνυμίας **tantus, -a, -um** = τόσος -η -ο.

civili: αφαιρετική ενικού, ουδετέρου γένους, του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενούς και δικατάληκτου) **civilis, -is, -e** = εμφύλιος, -α, -ο (δεν σχηματίζει παραθετικά, γιατί προέρχεται από ουσιαστικό **civis, -is**).

bello: αφαιρετική ενικού, ουδετέρου γένους, του ουσιαστικού β' κλίσης **bellum, -i** = ο πόλεμος.

in: πρόθεση + εδώ (τοπική) αφαιρετική = σε.

tanto: αφαιρετική ενικού, ουδετέρου γένους, της δεικτικής αντωνυμίας **tantus, -a, -um** = τόσος, -η, -ο.

ardore : αφαιρετική ενικού, αρσενικού γένους, του ουσιαστικού γ' κλίσης **ardor, -oris** = το πάθος.

animorum : γενική πληθυντικού, αρσενικού γένους, του ουσιαστικού β' κλίσης **animus, -i** = η ψυχή.

et: παρατακτικός, συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

armorum: γενική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του ουσιαστικού β' κλίσης **arma, -orum** = τα όπλα (ανήκει στα **pluralia tantum**).

quassata: ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους, της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **quasso, quassavi, quassatum, quassare 1** = συντρίβω.

res publica: **res:** ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους, του ουσιαστικού ε' κλίσης **res, rei** = το πράγμα. **publica:** ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους, του δευτερόκλιτου (τριγενούς και

τρικατάληκτου) επιθέτου **publicus**, -a, -um, = δημόσιος, -α, -ο. Η φράση **respublica** ή **res publica** = η πολιτεία.

multa: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του δευτεροκλίτου επιθέτου (τριγενούς και τρικατάληκτου) **multi**, -ae, -a = πολλοί, -ές, -ά (συγκριτικός : plures, plures, plur(i)a, υπερθετικός : plurimi, -ae, -a, επίρρημα : θετικός : multum, συγκριτικός : plus, υπερθετικός : plurimum).

perdidit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος **perdo**, **perdidi**, **perditum**, **perdere** 3 = χάνω.

et: παρατακτικός, συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

ornamenta: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του ουσιαστικού β' κλίσης **ornamentum**, -i = διακριτικό, στολίδι.

dignitatis: γενική ενικού, θηλυκού γένους, του ουσιαστικού γ' κλίσης **dignitas**, -atis = το κύρος (σχηματίζει γενική πληθυντικού σε -um/ -ium, άρα και διπλή αιτιατική -es/ -is).

et: παρατακτικός, συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

praesidia: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του ουσιαστικού β' κλίσης **praesidium**, -ii / -i = το στήριγμα.

stabilitatis: γενική ενικού, θηλυκού γένους, του ουσιαστικού γ' κλίσης **stabilitas**, -atis = η σταθερότητα (ως αφηρημένο ουσιαστικό δεν σχηματίζει πληθυντικό αριθμό).

suae: γενική ενικού, θηλυκού γένους, της κτητικής αντωνυμίας γ' προσώπου **suus**, -a, -um (που λειτουργεί ως αυτοπαθητική), εδώ για έναν κτήτορα = δικός, -ή, -ό του.

multa: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του δευτεροκλίτου επιθέτου (τριγενούς και τρικατάληκτου) **multi**, -ae, -a = πολλοί, -ές, -ά (συγκριτικός : plures, plures, plur(i)a, υπερθετικός : plurimi, -ae, -a, επίρρημα : θετικός : multum, συγκριτικός : plus, υπερθετικός : plurimum).

-que: παρατακτικός, συμπλεκτικός σύνδεσμος (εγκλιτική λέξη)= και.

uterque: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους, του αντωνυμικού επιθέτου **uter(que)**, **utra(que)**, **utrum(que)** = και ο ένας και ο άλλος [ως αντωνυμικό επίθετο κλίνεται όπως οι αντωνυμίες: γεν. εν. **utrius(que)**, δοτ. εν. **utri(que)**, όχι κλητική].

dux: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους, του ουσιαστικού γ' κλίσης **dux**, **ducis** = ο αρχηγός.

fecit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος **facio**, **feci**, **factum**, **facere** 3 (ανήκει στα 15 ρήματα σε -io) = κάνω (β' ενικό Προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα : **fac**).

armatus: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους, του δευτεροκλίτου επιθέτου (τριγενούς και τρικαταλήκτου) **armatus**, **-a**, **-um** = οπλισμένος,-η, -ο, στον πόλεμο (στην ουσία πρόκειται για μετοχή παθητικού παρακειμένου του ρήματος **armo**, **armavi**, **armatum**, **armare** 1 (= οπλίζω). Δεν σχηματίζει παραθετικά.

quae: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, της αναφορικής αντωνυμίας **qui**, **quae**, **quod** = ο οποίος, -α, -ο.

idem: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους, της δεικτικής - επαναληπτικής αντωνυμίας **idem**, **eadem**, **idem** = ο ίδιος, -α, -ο.

togatus: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους, του δευτεροκλίτου επιθέτου (τριγενούς και τρικαταλήκτου) **togatus**, **-a**, **-um** = ο τηβεννοφόρος, στην ειρήνη [δεν σχηματίζει παραθετικά, ως παραγόμενο από ουσιαστικό (**toga** = τήβεννος)].

fieri: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος **fiō**, **factus sum**, **fieri** = γίνομαι (το ρήμα είναι το παθητικό του απλού **facio**. Όταν όμως το **facio** είναι σύνθετο (**-ficio**), τότε η παθητική φωνή σχηματίζεται κανονικά (**-ficio**).

prohibisset: γ' ενικό υποτακτικής ενεργητικού υπερσυντελικού του ρήματος **prohibeo**, **prohibui**, **prohibitum**, **prohibere** 2 = εμποδίζω.

Quare: παρατακτικός, συμπερασματικός σύνδεσμος = επομένως.

subveniendum: ονομαστική ενικού, ουδετέρου γένους, του γερουνδιακού του ρήματος **subvenio, subveni, subventum, subvenire 4** (+ δοτική) = βοηθώ (subveniendum est : γ' ενικό οριστικής ενεστώτα Παθητικής Περιφραστικής Συζυγίας).

reipublicae: rei : δοτική ενικού του ουσιαστού **res, rei** θηλυκό, ουσιαστικό ε' κλίσης = το πράγμα. **publicae:** δοτική ενικού, θηλυκού γένους, του δευτεροκλίτου (τριγενούς και τρικαταλήκτου) επιθέτου **publicus, -a, -um**, = δημόσιος, -α, -ο. Η φράση **respublica** ή **res publica**= η πολιτεία.

et: παρατακτικός, συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

omnia: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενούς και δικαταλήκτου) **omnis, -is, -e** = όλος, -η, -ο.

nunc: χρονικό επίρρημα = τώρα.

belli: γενική ενικού, ουδετέρου γένους, του ουσιαστικού β' κλίσης **bellum, -i** = ο πόλεμος.

vulnera: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του ουσιαστικού γ' κλίσης **vulnus, -eris** = το τραύμα.

tibi: δοτική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας β' προσώπου **tu**= εσύ.

sananda: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του γερουνδιακού του ρήματος **sano, sanavi, sanatum, sanāre 1** = θεραπεύω (sananda sunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα Παθητικής Περιφραστικής Συζυγίας).

quibus: δοτική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

praeter: πρόθεση + αιτιατική = εκτός.

te: αιτιατική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας Β' προσώπου **tu** = εσύ.

mederi: απαρέμφατο ενεστώτα του αποθετικού ρήματος **medeor**, —,¹ **mederi 2** = γιατρέύω.

nemo: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους, της ουσιαστικής αόριστης αντωνυμίας **nemo**, (**nemo**), **nihil (nil)** = κανείς, καμία, τίποτα.

potest: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα του ανώμαλου ρήματος **possum**, **potui**, — , **posse** = μπορώ.

¹ Κατά τον Ερρ. Σκάσση (σ. 281: 121) ο τύπος **sananī** χρησιμοποιείται ως παρακείμενος του αποθετικού ρήματος

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΤΑΞΙΝΟΜΗΜΕΝΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Α΄ κλίση

Β΄ κλίση

bellum, -i (ουδέτερο)
arma, -orum (ουδέτερο, plurale tantum)
ornamentum, -i (ουδέτερο)
iudicium, -ii/ -i (ουδέτερο)
praesidium, -ii/ -i (ουδέτερο)

Γ΄ κλίση

Caesar, -aris (αρσενικό, singulare tantum)
ardor, -oris (αρσενικό)
dux, -cis (αρσενικό)
libido, -inis (θηλυκό)
suboles, -is (θηλυκό) (ετερόσημο, γεν. πληθ. -um)
lex, -gis (θηλυκό)
dignitas, -atis (θηλυκό, γενική πληθυντικού σε -um/ -ium, άρα και διπλή αιτιατική -es/ -is)
stabilitas, -atis (θηλυκό)
vulnus, -eris (ουδέτερο)

Δ΄ κλίση

impetus, -us (αρσενικό)

Ε΄ κλίση

fides, -ei (θηλυκό, *singulare tantum*)
res, -ei (θηλυκό)

ΕΠΙΘΕΤΑ

Β΄ κλίση

severus, -a, -um (συγκριτικός: *severior, -ior, -ius*, υπερθετικός: *severissimus, -a, -um*)
multi, -ae, -a (συγκριτικός: *plures, plures, plur(i)a*, υπερθετικός: *plurimi, -ae, -a*, επίρρημα: θετικός: *multum*, συγκριτικός: *plus*, υπερθετικός: *plurimum*)
togatus, -a, -um [δεν σχηματίζει παραθετικά, ως παραγόμενο από ουσιαστικό (*toga* = τήβεννος)]
armatus, -a, -um [στην ουσία πρόκειται για μετοχή παθητικού παρακειμένου του ρήματος *armo, armavi, armatum, armāre* 1 = οπλίζω]· (δεν σχηματίζει παραθετικά)
publicus, -a, -um (δεν σχηματίζει παραθετικά)

Γ΄ κλίση

omnis, -is, -e (δεν σχηματίζει παραθετικά)
civilis, -is, e (δεν σχηματίζει παραθετικά)
necesse (άκλιτο επίθετο)

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

idem, eadem, idem (δεικτική-επαναληπτική)
qui, quae, quod (αναφορική)
tantus, -a, -um (δεικτική)
nemo, (nemo), nihil (ουσιαστική αόριστη)
suus, -a, -um (κτητική ως αυτοπαθητική)
tu (προσωπική)
ipse, ipsa, ipsum (δεικτική-οριστική)

ΑΝΤΩΝΥΜΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

uterque, utraque, utrumque

unus, -a, -um

PHMATA

1η Συζυγία

excito, excitavi, excitatum, excitāre

revoco, revocavi, revocatum, revocāre

propago, propagavi, propagatum, propagāre

quasso, quassavi, quassatum, quassāre

sano, sanavi, sanatum, sanāre

armo, armavi, armatum, armāre

2η Συζυγία

iaceo, iacui, iacitum, iacēre

prohibeo, prohibui, prohibitum, prohibēre

medeor, (sanavi), —, medēri (αποθετικό)

3η Συζυγία

percello, perculi, perculsum, percellēre

prosterno, prostravi, prostratum, prosternēre

constituo, constitui, constitutum, constituēre

diffluo, diffluxi, diffluctum, difflluēre

perdo, perdidici, perditum, perdēre

comprimo, compressi, compressum, comprimēre

facio, feci, factum, facēre (ανήκει στα 15 ρήματα σε -io) (β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα: fac)

dilabor, dilapsus sum, dilapsum, dilābi (αποθετικό)

4η Συζυγία

sentio, sensi, sensum, sentire
vincio, vinxi, vinctum, vincere
subvenio, subveni, subventum, subvenire (+δοτική)

ΑΝΩΜΑΛΑ ΡΗΜΑΤΑ

fiō, factus sum, fieri
possum, potui, —, posse

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

sum, fui, —, esse

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

iam (χρονικό)
nunc (χρονικό)

ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

in + εδῶ (τοπική) αφαιρετική
praeter + αιτιατική

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

atque (παρατακτικός, συμπλεκτικός)
-que (παρατακτικός, συμπλεκτικός, εγκλιτική λέξη)
et (παρατακτικός, συμπλεκτικός)
Quare (παρατακτικός, συμπερασματικός)

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Omnia sunt excitanda tibi uni, C. Caesar: κύρια πρόταση κρίσης, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

excitanda sunt: Παθητική Περιφραστική Συζυγία (προσωπική σύνταξη):

(excitanda) sunt: ρήμα.

Omnia: υποκείμενο στο (excitanda) sunt.

excitanda: (στο πλαίσιο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας) **κατηγορούμενο** στο omnia μέσω του συνδετικού ρήματος sunt.

tibi: δοτική προσωπική του ποιητικού αιτίου στο excitanda sunt. Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται με **δοτική γιατί έχουμε Παθητική Περιφραστική Συζυγία (ΠΠΖ)**.

uni: ομοιόπτωτος, **κατηγορηματικός προσδιορισμός** στο tibi.²

C. Caesar: κλητική προσφώνηση.

(Μετατροπή παθητικής σύνταξης σε ενεργητική: **Tu unus omnia excitare debes**)

quae iacere sentis perculsa atque prostrata impetu belli ipsius: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο omnia. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae και εκφέρεται με οριστική (sentis), γιατί εκφράζει κάτι το πραγματικό, χρόνου ενεστώτα γιατί αναφέρεται στο παρόν.

sentis: ρήμα.

(**tu**): εννοούμενο υποκείμενο στο sentis.

iacere: αντικείμενο στο sentis, ειδικό απαρέμφατο.

quae: υποκείμενο στο iacere (ετεροπροσωπία).

² Οι λέξεις solus, unus (= μόνος), totus (= ολόκληρος) χαρακτηρίζονται πάντοτε ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί (Κανελλόπουλος, Χρ., 1989, σ. 267)

perculsa atque prostrata: επιθετικές μετοχές ως **επιρρηματικά κατηγορούμενα του τρόπου** στο quae μέσω του iacere. [Ανάλυση μετοχής: quae perculsa atque prostrata sunt (erant)].

impetu: **αφαιρετική του ποιητικού αιτίου (άψυχο)** από τις παθητικές μετοχές perculsa atque prostrata [στην ουσία πρόκειται για **αφαιρετική του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου**]. Σύμφωνα με το *Βιβλίο του Καθηγητή* θεωρείται (οργανική) αφαιρετική του μέσου στις παθητικές μετοχές perculsa atque prostrata.

belli: **γενική υποκειμενική** στο impetu.

ipsius: ομοίопτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο belli.

quod necesse fuit: δευτερεύουσα αναφορική **προσθετική πρόταση** [γιατί αναφέρεται σε όλο το περιεχόμενο της αναφορικής πρότασης (quae iacere sentis perculsa atque prostrata impetu belli ipsius)]. Δεκτή θεωρείται και η άποψη ότι είναι προσδιοριστική στο belli. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quod και εκφέρεται με οριστική (fuit), για να δηλώσει κάτι το πραγματικό, χρόνου παρακειμένου γιατί αναφέρεται στο παρελθόν.

fuit: ρήμα.

quod: υποκείμενο στο fuit.

necesse: κατηγορούμενο στο quod μέσω του συνδετικού ρήματος fuit.

constituenda (tibi) iudicia (sunt): κύρια ελλειπτική πρόταση κρίσης, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

constituenda (sunt): Παθητική Περιφραστική Συζυγία (**προσωπική σύνταξη**):

constituenda (sunt): εννοούμενο ρήμα.

iudicia: υποκείμενο στο constituenda (sunt).

constituenda: (στο πλαίσιο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας) κατηγορούμενο στο iudicia, μέσω του εννοούμενου συνδετικού ρήματος sunt.

(tibi): εννοούμενη δοτική προσωπική του ποιητικού αιτίου στο constituenda (sunt). Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται με δοτική γιατί έχουμε Παθητική Περιφραστική Συζυγία (ΠΠΖ).

(Μετατροπή παθητικής σύνταξης σε ενεργητική: **Tu (unus) iudicia constituere debes**).

revocanda (tibi) fides (est): κύρια ελλειπτική πρόταση κρίσης, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

revocanda (est): Παθητική Περιφραστική Συζυγία (**προσωπική σύνταξη**):

revocanda (est): εννοούμενο ρήμα.

fides: υποκείμενο στο **revocanda (est)**.

revocanda: (στο πλαίσιο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας) κατηγορούμενο στο **fides** μέσω του εννοούμενου συνδετικού ρήματος **est**.

(tibi): εννοούμενη δοτική προσωπική του ποιητικού αιτίου στο **revocanda (est)**. Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται με δοτική γιατί έχουμε Παθητική Περιφραστική Συζυγία (ΠΠΖ).

(Μετατροπή παθητικής σύνταξης σε ενεργητική: **Tu (unus) fidem revocare debes**).

comprimendae (tibi) libidines (sunt): κύρια ελλειπτική πρόταση κρίσης, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

comprimendae (sunt): Παθητική Περιφραστική Συζυγία (**προσωπική σύνταξη**):

comprimendae (sunt): εννοούμενο ρήμα.

libidines: υποκείμενο στο **comprimendae (sunt)**.

comprimendae: (στο πλαίσιο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας) κατηγορούμενο στο **libidines** μέσω του εννοούμενου συνδετικού ρήματος **sunt**.

(tibi): εννοούμενη δοτική προσωπική του ποιητικού αιτίου στο **comprimendae (sunt)**. Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται με δοτική γιατί έχουμε Παθητική Περιφραστική Συζυγία (ΠΠΖ).

(Μετατροπή παθητικής σύνταξης σε ενεργητική: **Tu (unus) libidines comprimere debes**).

propaganda (tibi) suboles (est): κύρια ελλειπτική πρόταση κρίσης, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

propaganda (est): Παθητική Περιφραστική Συζυγία (**προσωπική σύνταξη**):

propaganda (est): εννοούμενο ρήμα.

suboles: υποκείμενο στο propaganda (est).

propaganda: (στο πλαίσιο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας) κατηγορούμενο στο suboles μέσω του εννοούμενου συνδετικού ρήματος est.

(tibi): εννοούμενη δοτική προσωπική του ποιητικού αιτίου στο propaganda (est). Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται με δοτική γιατί έχουμε Παθητική Περιφραστική Συζυγία (ΠΠΖ).

(Μετατροπή παθητικής σύνταξης σε ενεργητική: **Tu (unus) subolem propagare debes**).

omnia severis legibus vincienda (tibi) sunt: κύρια πρόταση κρίσης, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

vincienda sunt: Παθητική Περιφραστική Συζυγία (**προσωπική σύνταξη**):

(vincienda) sunt: ρήμα.

omnia: υποκείμενο στο vincienda sunt.

vincienda: (στο πλαίσιο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας) κατηγορούμενο στο omnia μέσω του συνδετικού ρήματος sunt.

legibus: απλή (οργανική) αφαιρετική του μέσου στο vincienda sunt.

severis: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο legibus.

(tibi): εννοούμενη δοτική προσωπική του ποιητικού αιτίου στο vincienda sunt. Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται με δοτική γιατί έχουμε Παθητική Περιφραστική Συζυγία (ΠΠΖ).

(Μετατροπή παθητικής σύνταξης σε ενεργητική: **Tu (unus) severis legibus omnia vincire debes**).

quae disapsa iam diffluxerunt: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο omnia. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae και εκφέρεται με οριστική (diffluxerunt), για να δηλώσει κάτι το πραγματικό, χρόνου παρακειμένου γιατί αναφέρεται στο παρελθόν.

diffluxerunt: ρήμα.

quae: υποκείμενο στο diffluxerunt.

iam: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο diffluxerunt.

dilapsa: χρονική μετοχή συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος (quae), δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν [ανάλυση σε πρόταση: (αν θέλουμε να δηλώσουμε μόνο τον χρόνο) **postquam/ut (ea) dilapsa sunt (erant)**, (αν θέλουμε να δηλώσουμε σχέση αιτίου - αποτελέσματος ανάμεσα στη μετοχή και την πρόταση) **cum (ea) dilapsa essent**].

in tanto civili bello, in tanto ardore animorum et armorum, quassata respublica multa perdidit et ornamenta dignitatis et praesidia stabilitatis suae: κύρια πρόταση κρίσης, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

perdidit: ρήμα.

res publica: υποκείμενο στο perdidit.

quassata: επιθετική μετοχή ως επιθετικός προσδιορισμός στο res publica. [Ανάλυση μετοχής: quae quassata est (erat)].

ornamenta ... praesidia: αντικείμενα στο perdidit.

multa: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στα ornamenta - praesidia.

dignitatis: γενική αντικειμενική στο ornamenta.

stabilitatis: γενική αντικειμενική στο praesidia.

suae: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο stabilitatis (άμεση / ευθεία αυτοπάθεια).

in bello: εμπρόθετος προσδιορισμός χρόνου στο perdidit.

civili: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο bello.

tanto: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο civili bello.

in ardore: εμπρόθετος προσδιορισμός κατάστασης στο perdidit.

tanto: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο ardore.

animorum ... armorum: γενικές υποκειμενικές στο ardore.

multaque uterque dux fecit armatus: κύρια πρόταση κρίσης, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

fecit: ρήμα.

dux: υποκείμενο στο fecit.

uterque: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο dux.

multa: αντικείμενο στο fecit.

armatus: επιρρηματικό κατηγορούμενο του χρόνου (ή τρόπου) στο dux μέσω του ρήματος δράσης fecit.

quae idem togatus fieri prohibuisset: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο multa. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae και εκφέρεται με υποτακτική δυνητική (prohibuisset), χρόνου υπερσυντελικού, γιατί εκφράζει το απραγματοποίητο στο παρελθόν.

prohibuisset: ρήμα.

idem: υποκείμενο στο prohibuisset.

fieri: αντικείμενο στο prohibuisset, τελικό απαρέμφατο.³

quae: υποκείμενο στο fieri (ετεροπροσωπία).

togatus: επιρρηματικό κατηγορούμενο του χρόνου (ή τρόπου) στο idem μέσω του ρήματος σκόπιμης ενέργειας prohibuisset.

³ Προσέχουμε ότι το ρ. prohibeo συντάσσεται εδώ με απαρέμφατο παθητικού ενεστώτα (και όχι απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα και αιτιατική προσώπου ως υποκείμενό του). Αυτό συμβαίνει γιατί ο Κικέρωνας δεν θέλει να αναφέρει το υποκείμενο του απαρεμφάτου, που στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι οι οπαδοί του Καίσαρα και του Πομπήιου. Ανάλογη σύνταξη συναντούμε στα κείμενα 7, 15 –όπου και η αντίστοιχη θεωρία, σ. 119- και στο 34. Η χρήση αυτή συνηθίζεται σε στρατιωτικές διαταγές/ απαγορεύσεις κτλ. (που ξέρουμε ότι απευθύνονται στους στρατιώτες).

Quare subveniendum reipublicae est (tibi): κύρια πρόταση κρίσης, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

subveniendum est: Παθητική Περιφραστική Συζυγία (απρόσωπη σύνταξη):

(subveniendum) est: ρήμα.

reipublicae: αντικείμενο στο subveniendum est, σε δοτική.

(tibi): εννοούμενη δοτική προσωπική του ποιητικού αιτίου στο subveniendum est. Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται με δοτική γιατί έχουμε Παθητική Περιφραστική Συζυγία (ΠΠΖ).

(Μετατροπή παθητικής σύνταξης σε ενεργητική: **Tu (unus) reipublicae subvenire debes**).

omnia nunc belli vulnera tibi sananda sunt: κύρια πρόταση κρίσης, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

sananda sunt: Παθητική Περιφραστική Συζυγία (προσωπική σύνταξη):

(sananda) sunt: ρήμα.

vulnera: υποκείμενο στο sananda sunt.

omnia: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο vulnera.

belli: γενική υποκειμενική στο vulnera.

sananda: (στο πλαίσιο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας) κατηγορούμενο στο vulnera μέσω του συνδετικού ρήματος sunt.

tibi: δοτική προσωπική ποιητικού αιτίου στο sananda sunt. Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται με δοτική γιατί έχουμε Παθητική Περιφραστική Συζυγία (ΠΠΖ).

nunc: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο sananda sunt.

(Μετατροπή παθητικής σύνταξης σε ενεργητική: **Tu (unus) omnia nunc vulnera belli sanare debes**).

quibus praeter te mederi nemo potest: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο vulnera. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quibus και εκφέρεται με οριστική (potest) και δηλώνει το πραγματικό γεγονός, χρόνου ενεστώτα γιατί αναφέρεται στο παρόν.

potest: ρήμα.

nemo: υποκείμενο στο potest και στο mederi (ταυτοπροσωπία).

mederi: αντικείμενο στο potest, τελικό απαρέμφατο, ταυτοπροσωπία.

quibus: αντικείμενο στο mederi, σε δοτική.

praeter te: εμπρόθετος προσδιορισμός εξαίρεσης στο potest.

Ημερομηνία τροποποίησης: 07/02/2022